

А.К. Мулякова-Бочи (Національна академія управління, м. Київ, Україна)
**ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ МЕТОДІВ
ОПТИМІЗАЦІЇ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ КРАЇНИ**

У статті розглянуто теоретичні проблеми оптимізації платіжного балансу країни. Увагу зосереджено на визначенні основних методів коригування дисбалансів у зв'язку з кризовими явищами у світовій економіці. Зроблено висновки щодо механізмів управління платіжним балансом країни.

Ключові слова: платіжний баланс, оптимізація, альтернативні підходи, дисбаланс.

Літ. 14.

А.К. Мулякова-Бочи (Национальная академия управления, г. Киев, Украина)
**ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ МЕТОДОВ
ОПТИМИЗАЦИИ ПЛАТЕЖНОГО БАЛАНСА СТРАНЫ**

В статье рассматриваются теоретические проблемы оптимизации платежного баланса страны. Внимание сосредоточено на определении основных методов корректировки дисбалансов в связи с кризисными явлениями в мировой экономике. Получен ряд выводов относительно механизмов управления платежным балансом страны.

Ключевые слова: платежный баланс, оптимизация, альтернативные подходы, дисбаланс.

А.К. Mulyakova-Bochi (National Academy of Management, Kyiv, Ukraine)
**THEORETICAL DETERMINATION OF KEY METHODS FOR
OPTIMIZATION OF COUNTRY'S BALANCE OF PAYMENTS**

The article considers the theoretical problems of optimizing the balance of payments of a country. The main focus is on determination of the key methods of correcting the imbalances due to crisis phenomena in the global economy. There is a range of conclusions concerning the mechanisms of managing the balance of payments of a country.

Keywords: balance of payments; optimization; alternative approaches; imbalance.

Постановка проблеми. Платіжні баланси країн світу постійно перебувають у дисбалансі, тобто сальдо поточних операцій і сальдо підсумкового балансу зазвичай не дорівнюють нулю і тому балансуються рухом капіталу, державними операціями та змінами в резервах, щоб урівноважити платіжний баланс. З огляду на кризові явища, які спостерігаються у світовій економіці, на особливу увагу заслуговують методи, що дають змогу аналізувати стан платіжного балансу країни й усувати дисбаланси. Також виникає потреба у пошуку ефективних джерел їхнього покриття.

Аналіз літератури. Дослідженню проблем платіжного балансу присвячені праці таких вітчизняних вчених, як В. Андрійчук [1], О. Анісімова [2], О. Береславська [3], С. Боринець [4], О. Дроб [5], С. Ніколайчук [6], П. Пищик [7], А. Ставицький [9], О. Сунцова [10], А. Шкляр [11], В. Юрчишин [12] та інші.

Невирішені питання. В даний час не існує узгодженої та послідовної теорії, опираючись на яку можна оптимізувати платіжний баланс. У той же час точиться дискусія між представниками еластичного підходу, підходом поглинання і грошово-кредитного підходу. Для країн, що розвиваються, додається і структурний підхід. Проте існує велика кількість літератури, у якій дослідники намагаються об'єднати всі альтернативні підходи. Проблема вибору відповідної політики ускладнюється тим, що відмінності щодо основних підходів

оптимізації дійсно існують з точки зору спрямованості або кількісних взаємозв'язків між змінними. Ці відмінності можуть бути досить фундаментальними. Таким чином, наприклад, відповідно до підходу поглинання, національний дохід, як правило, пов'язаний із погіршенням платіжного балансу, тоді як, відповідно до монетарного підходу, це буде результатом покращення платіжного балансу.

Мета дослідження полягає у визначенні основних методів оптимізації платіжного балансу на основі аналітичних підходів до його аналізу.

Основні результати дослідження. Оптимізація платіжного балансу є довгостроковим завданням. Країнам необхідні сильні й послідовні кроки для подолання дефіциту платіжного балансу. Існують важливі методи контролю за дисбалансами й оптимізації платіжного балансу. Обмінний курс валюти, регулювання цін у країні – це детермінанти, які є найбільш визначальними при виборі методу оптимізації.

Існують три аналітичні підходи до аналізу платіжного балансу: еластичний підхід, підхід поглинання і грошово-кредитний підхід.

Еластичний підхід концентрується на умові еластичності, необхідній для девальвації, а також передбачає покращення компонентів поточного рахунку платіжного балансу. Еластичний підхід в основному зосереджується на поточному рахунку, де зміни у відносних цінах впливають на рух товарів і послуг. Також звертається увага на форму графіків попиту і пропозиції в іноземній валюті.

Згідно з підходом поглинання, платіжний баланс характеризується розбіжностями між сукупними доходами і сукупними внутрішніми витратами (поглинання). Цей підхід фокусується на товарному ринку, а не на валютному, і повністю ігнорує грошовий ринок. При цьому значна увага зосереджується на розташуванні графіків попиту й пропозиції, а не на їхній еластичності.

Відповідно до грошово-кредитного підходу, платіжний баланс країни буде залежати (з урахуванням попиту на гроші в цій країні і в інших) від швидкості зростання грошової маси в країні щодо темпів зростання грошової маси в інших країнах. Ключовою особливістю грошово-кредитного підходу є автоматичний механізм коригування платіжного балансу, тобто надлишок або дефіцит платіжного балансу коригується шляхом регулювання грошової маси. При цьому різниця між поточним і капітальним рахунками є корисним і дієвим заходом для визначення необхідних потоків капіталу, заборгованості, коефіцієнта обслуговування боргу, а також потенціалу у сфері економічного зростання і структурних змін в економіці.

Деякі чинники можуть спричинити порушення рівноваги в платіжному балансі. Ці причини можуть бути в загальному поділені на:

1. Економічні чинники. Нерівновага розвитку – великі видатки на розвиток зазвичай підвищують купівельну здатність, сукупний попит і ціни, внаслідок чого істотно збільшується імпорт. Нерівноважний розвиток поширений у країнах, що розвиваються, тому що імпорт засобів виробництва, необхідних для здійснення різних програм розвитку, призводить до дефіциту платіжного балансу.

Циклічні коливання загальної ділової активності є одним з причин нерівноважності платіжного балансу. Депресія завжди призводить до різкого скорочення світової торгівлі, тоді як зростання стимулює його.

Тривале порушення рівноваги трапляється іноді, нерівновага платіжного балансу зберігається протягом тривалого часу через певні тенденції в економіці. Наприклад, у розвиненій країні управління доходами, як правило, дуже високе, отже, сукупний попит теж дуже високий. У той же час, собівартість продукції дуже висока через високу заробітну плату. Це призводить до більш високих цін. Ці два чинники високих внутрішніх цін можуть призвести до більшого імпорту, ніж експорту, що може бути однією з причин постійного дефіциту платіжного балансу.

Структурна незбалансованість – структурні зміни в економіці – також можуть викликати порушення рівноваги платіжного балансу. Такі структурні зміни включають розвиток альтернативних джерел поставок, розробки досконаліших замінників, виснаження виробничих ресурсів, зміни у витратах тощо.

2. Політичні чинники також можуть впливати на рівновагу платіжного балансу. Якщо країна страждає від політичної нестабільності, може відбуватися значний відтік капіталу, недостатність внутрішніх інвестицій і виробництва тощо. Ці чинники можуть іноді викликати порушення рівноваги в платіжному балансі. Такі чинники, як війни, зміни у світових торговельних шляхах тощо також можуть привести до проблем із платіжним балансом.

3. Соціальні чинники також можуть впливати на рівновагу платіжного балансу. Наприклад, зміни в смаках, перевагах, моді тощо можуть вплинути на імпорт та експорт, а це, у свою чергу, на платіжний баланс.

Країна може отримати рівновагу платіжного балансу в довгостроковій перспективі. Активний або пасивний баланс супроводжується припливом або відпливом золота, що може призвести до розширення або скорочення внутрішньої пропозиції грошей. Це розширення або скорочення, як очікується, призводить до підвищення або зниження рівня внутрішніх витрат, або здійснюється з метою запобігання імпорту й стимулювання експорту.

Якщо говорити про оптимізацію платіжного балансу, то одним із важливих питань є базовий вибір політики між регулюванням і фінансуванням. В принципі, дефіцит платіжного балансу може фінансуватися за рахунок домашніх заощаджень, міжнародних резервів і міжнародних запозичень. Всі ці заходи необхідні для оптимізації в короткостроковому періоді. Регулювання використовується, коли дефіцит є стійким і відображає фундаментальне порушення рівноваги. Фінансування та регулювання, звичайно, аж ніяк не виключають один одного. Чим більша міра фінансування, тим менший рівень регулювання платіжного балансу.

Оскільки дефіцит платіжного балансу – це перевищення інвестицій над збереженням, то будь-яка спроба скоротити дефіцит повинна бути шляхом зниження інвестицій або збільшення заощаджень. Скорочення інвестицій навряд чи привабливий варіант політики з урахуванням потреби на більш високий рівень життя і більшу кількість робочих місць.

Крім того, О. Береславська зазначає, що найкращим джерелом фінансування дефіциту платіжного балансу є прямі іноземні інвестиції. Для країн Східної Європи створення привабливого інвестиційного середовища (нові технології, сучасний менеджмент, стабільна і передбачувана динаміка обмінного курсу) є першочерговим завданням, виконання якого дає змогу водночас

фінансувати від'ємне сальдо поточного рахунку і стимулювати економічне зростання [3].

У пошуках джерел погашення дефіциту платіжного балансу промислово розвинені країни мобілізують кошти на світовому ринку капіталів у вигляді кредитів банківських консорціумів, облігаційних позик. Активну участь в покритті дефіциту платіжного балансу беруть комерційні банки (особливо євробанки). Перевагою банківських кредитів, порівняно з кредитами міжнародних валютно-кредитних і фінансових організацій, є їхня більша доступність і необумовленість стабілізаційними програмами. Однак банківські кредити відносно дорогі й важкодоступні для країн, що мають велику зовнішню заборгованість.

До тимчасових методів покриття дефіциту платіжного балансу відносяться також іноземні кредити. У зв'язку з активним залученням іноземних кредитів для балансування платіжного балансу зовнішня заборгованість стала глобальною проблемою.

Одним із методів оптимізації платіжного балансу також є використання офіційних валютних резервів. У сучасних умовах золото, як загальний платіжний засіб використовується: по-перше, в обмежених розмірах і лише в останню чергу, коли вичерпані всі інші можливості, по-друге, в опосередкованій формі, шляхом його попередньої реалізації на світових ринках золота, в обмін на національні кредитні гроші, в яких прийнято укласти торговельні й кредитні угоди та здійснювати міжнародні розрахунки.

Світовий досвід регулювання платіжного балансу свідчить про труднощі одночасного досягнення зовнішньої і внутрішньої рівноваги національної економіки. Це підсилює дві тенденції – партнерство й розбіжності у взаєминах країн з активним і пасивним платіжним балансом.

Економічна теорія не дає однозначної відповіді щодо того, як різні політики оптимізації платіжного балансу впливають на нього і які індикатори є найбільш визначальними.

Основні методи для покриття дефіциту платіжного балансу країни такі: усунення дисбалансу торгівлі, дефляція, девальвація.

Усунення дисбалансу торгівлі. Одним із основних чинників, які можуть негативно позначитися на платіжному балансі країни, є перевищення імпорту над експортом. У разі дефіциту платіжного балансу країна повинна спробувати стимулювати експорт й перешкоджати імпорту. Експорт може сприяти зниженню рівня витрат у країні. Імпорт може бути обмежений шляхом прийняття системи квот за рахунок скорочення наявного доходу громадян, високих податків або скорочення державних витрат.

Дефляція є ще одним важливим методом оптимізації несприятливого платіжного балансу. Валютний орган може спробувати знизити ціни у зв'язку зі скороченням кількості грошей в обігу. Центральний банк за рахунок підвищення облікової ставки продажу цінних паперів на відкритому ринку, а також інших методів може зменшити обсяг кредиту в економіці, що призведе до падіння цін і грошових доходів населення. Якщо країна досягає успіху в зниженні цін, це провокує збільшення експорту й скорочення імпорту і, таким чином, дефіцит істотно зменшується. Якщо пропозиція грошей є договірною, то ціни знижуються, жорсткі витрати не можуть бути понесені. Працівники мо-

жуть протистояти скороченню заробітної плати. Це може призвести до депресії і безробіття в країні, що є дуже небезпечним. Таку точку зору також висловлює В. Андрійчук, який вважає, що необхідно усвідомлювати, що в умовах системної кризи (загроза виникнення якої є і в Україні) така політика буде загрожувати наростанням соціальних конфліктів [1].

Таким чином, дефляційна політика відновлює рівновагу в балансі шляхом заохочення експорту за рахунок зниження цін на нього і перешкоджаючи імпорту за рахунок скорочення доходів. Однак дефляція не вважається придатним методом для усунення несприятливого платіжного балансу через такі причини:

- дефляція означає зниження доходу або заробітної плати, проти чого буде виступати працездатне населення;

- дефляція — причина безробіття і погіршення матеріального становища населення;

- для розвитку економіки необхідна експансіоністська грошово-кредитна політика, а не обмежувальна (дефляційна) для задоволення потреб у розвитку.

Девальвація є засобом, який застосовується тільки під час найсильнішого впливу кризи для оптимізації платіжного балансу. Девальвація означає зниження обмінного курсу. Це буде сприяти здешевленню експорту та подорожжанню імпорту. Девальвація таким чином підвищує експорт і знижує імпорт. Перевагою цього методу є те, що немає необхідності в скороченні заробітної плати. Недоліком є те, що він знижує довіру людей до національної валюти.

Девальвація відноситься до офіційного скорочення зовнішнього значення валюти. Успіх методу девальвації залежить від таких умов:

- 1) еластичність попиту на експорт країни повинен бути більше одиниці;
- 2) еластичність попиту на імпорт у країні повинен бути більше одиниці;
- 3) експорт країни повинен бути нетрадиційним і зростаючим попитом з боку інших країн;
- 4) внутрішні ціни не повинні підніматися і повинні залишатися стабільними після девальвації;
- 5) інші країни не повинні завдати у відповідь удар, вдаючись до девальвацій.

Згідно з еластичним підходом, девальвація традиційно відноситься до політики витрат. У багатьох випадках очікується, що девальвація буде недостатньо ефективним способом оптимізації платіжного балансу, складові політики витрат є також неефективними. Як вважає А.І. Шкляр, якщо донедавна така політика для України, враховуючи експортно зорієнтоване спрямування металургійної та хімічної промисловості й сприятливу кон'юнктуру на світовому ринку, була прийнятною, то нині, зважаючи на рецесію у виробництві й значні зміни в попиті на світовому ринку, її не можна визнати ефективною для України [11]. Девальвація означає збільшення в національній валюті ціни та зниження іноземної ціни на експорт. Це породжує цінові стимули, коли знижується внутрішній попит на імпорт, підвищується внутрішній попит і пропозиція імпортозаміщення, збільшується зовнішній попит на експорт і збільшується виробництво продукції на експорт. Реакція на ці зміни цін впливає на еластичність попиту й пропозиції.

Незважаючи на це, вітчизняна ціна на імпорт не може піднятися до певного ступеня девальвації або може навіть впасти, якщо девальвація супроводжується скасуванням імпортного контролю, що до девальвації служило для підтримки цін на імпорт на високому рівні. А. Крюгер [13] підтверджує, що девальвація призводить до використання ринкового механізму замість кількісного обмеження, а також зменшення ціни на експортовані товари порівняно з імпортованими, проте скорочення імпорту часто асоціюється з контролем.

Проте підвищення ціни на експорт, що виникає у національній валюті, яка також споживається всередині країни, автоматично не впливає з постійності валютних цін. Наприклад, державні органи можуть дозволити експорт виробників за менш вигідним обмінним курсом. Таким чином, ефективне оподаткування не передбачає збільшення прибутку, що пов'язано з девальвацією, або органи можуть накласти безпосередньо податок на експорт.

Навіть там, де виробники не мають контролю над ціною товару в іноземній валюті, на їхню цінову політику буде впливати рівень еластичності попиту й пропозиції, а також інституційні механізми, такі як наявність міжнародних товарних угод, що перешкоджали розширенню ринкової частки за рахунок конкуренції.

Що стосується експорту, ціни в іноземній валюті на експортні товари не завжди падають у зв'язку з дефляцією. Де ціна експорту в іноземній валюті залишається постійною, вітчизняний еквівалент буде зростати. Вирішального значення набуває еластичність пропозиції експорту. На цей коефіцієнт еластичності, що, звичайно, буде змінюватися з плином часу, впливає низка чинників: період визрівання виробництва, збільшення внутрішнього споживання благ, ступеня невикористаних потужностей, наявних коштів для фінансування інвестицій і мобільність ресурсів. Вплив девальвації на попит на іноземну валюту залежить від вітчизняної цінової еластичності попиту на імпорт.

Підхід поглинання впливає на рівень реальних витрат. Грошово-кредитний підхід концентрується на грошових наслідках девальвації.

Девальвація призводить до скорочення реальних витрат. По-перше, цілком можливо, що дефляційний вплив на попит буде формуватися в торговельному секторі. Доходи від експорту не впливають на девальвацію, але в той же час нееластичний попит внутрішніх витрат на імпорт збільшується.

По-друге, девальвація чинить перерозподільчий ефект на доходи. Це може відбуватися як між торговельними і неторговельними секторами та між чинниками виробництва. Ключовими змінними є: реакція грошової заробітної плати у торговельних і неторговельних секторах на додаткову рентабельність, що індукує девальвацію у торговельному секторі; імпортна складова товарів і послуг; відповідь неторговельного сектору на більш високі зарплати і вартість імпорту; чинники інтенсивності і форми власності у різних секторах, а також ступінь взаємодії чинників.

Згідно з грошово-кредитним підходом, вплив на стан платіжного балансу відбувається шляхом збільшення номінального попиту на гроші.

У більшості випадків стан платіжного балансу покращується після девальвації. Значно більш ефективним є поліпшення платіжного балансу, що супроводжується «обмежувальною» грошово-кредитною політикою. Девальвація

повинна в багатьох випадках супроводжуватися заходами щодо збільшення попиту.

Негативні прояви девальвації такі: девальвація свідчить про економічну слабкість країни; знижує довіру народу до валюти країни, і це може привести до спекулятивного відтоку капіталу; закладає інфляційні тенденції в країні; збільшує тягар зовнішнього боргу; необхідний великий часовий лаг, щоб досягти ефекту; це тимчасовий метод, який не забезпечує усунення несприятливого платіжного балансу.

Валютний контроль є дуже ефективним і корисним методом для оптимізації платіжного балансу. Уряд забезпечує повну монополію щодо купівлі та продажу іноземної валюти на валютному ринку. Експортери повинні відмовитися від іноземної валюти за фіксованою ціною. Коли імпорт має обмежений доступ до іноземної валюти, проблема негативного сальдо платіжного балансу вирішена. Валютний контроль є найбільш поширеним методом для оптимізації платіжного балансу. Він відноситься до контролю за використанням іноземної валюти центральним банком, є найбільш прямим методом обмеження імпорту країни. Основним недоліком цього методу є те, що за його допомогою не можна усунути причини дефіциту, що може посилити ці причини і, отже, може створити більше основ для нерівноваги. Це означає, що валютний контроль не забезпечує вирішення проблем хронічної нерівноваги.

Валютний контроль може бути необхідним за рахунком операцій з капіталом, зокрема таких складових, як інвестиції за кордоном. Дебати з приводу управління в кінцевому рахунку залежать від оцінювання ефективності ринкового механізму, що підвищує увагу до питань, пов'язаних з державним втручанням.

Зокрема, валютний контроль має низку переваг порівняно з іншими методами, такими як девальвація або дефляція. По-перше, він швидко, безпосередньо і передбачувано впливає на імпорт. По-друге, зазвичай дискримінація буде здійснюватися щодо несуттєвих для споживачів та економічного розвитку товарів. З точки зору розвитку, з'являються елементи контролю як засобу забезпечення найбільш ефективного використання дефіцитної іноземної валюти. О. Дроб вважає, що при збалансованій фінансово-економічній політиці держави зміна вартості валюти країни не впливає на зміну її платіжного балансу [5]. По-третє, порівняно з дефляцією, контроль не передбачає зниження національного доходу, щоб викликати падіння імпорту й домогтися покращення в платіжному балансі. Дане покращення платіжного балансу має мінімальний негативний вплив на бідні верстви населення.

Провідні країни розробляють методи колективного регулювання платіжного балансу. До міждержавних засобів регулювання платіжних балансів відносять: узгодження умов державного кредитування експорту; двосторонні урядові кредити, короткострокові взаємні кредити центральних банків у національних валютах за угодами «своп», кредити міжнародних валютно-кредитних і фінансових організацій.

Дефіцит платіжного балансу може бути також покритий за рахунок отримання допомоги від Міжнародного валютного фонду. МВФ, який почав свою діяльність в березні 1941 р., допомагає країнам-членам у підтримці рівноваги

платіжного балансу. Міжнародний валютний фонд виявився вельми корисним у сприянні врегулюванню міжнародних угод.

Загалом державне регулювання платіжного балансу зводиться до сукупності економічних (у тому числі фінансових, грошово-кредитних, валютних) заходів, спрямованих на раціональне формування його основних статей, усунення причин і чинників появи неврівноваженого стану [1]. Для оптимізації платіжного балансу важливим є визначення впливу складових економічної політики на нього і основних заходів коригування:

1. Стан монетарної політики має вплив на аналіз зовнішнього сектору розвитку грошово-кредитної політики, моніторинг економічної і цінової динаміки, міжнародну передачу економічних потрясінь. Основним заходом оптимізації платіжного балансу є зміна грошово-кредитної політики для отримання цінової стабільності у випадку зовнішніх шоків.

2. Політика фінансового сектору впливає на виявлення ризиків для фінансової стабільності (включаючи стійкість поточного рахунку, надмірні ризики, пов'язані з фінансовим сектором). Заходи: поправка до нормативно-правового забезпечення фінансового сектору та покращення нагляду за забезпеченням фінансової стабільності.

3. Стан платіжного балансу залежить від змін податкової політики щодо балансу зовнішнього сектору. Заходи: бюджетні зміни, бюджетні субсидії експортерам, протекціоністське підвищення імпортних мит, скасування податку з відсотків, виплачуваних іноземним власникам цінних паперів з метою впливу капіталу в країну [1].

4. Структурна політика пов'язана зі змінами в міжнародній конкурентоспроможності секторів економіки та відносними перевагами. Структурна політика може включати в себе зміни щодо мобільності чинників виробництва, заробітної плати, ступеня конкуренції і монополії, діяльності транснаціональних корпорацій і розподілу продукції між споживанням і інвестиціями. Такі методи, як правило, впливають на платіжний баланс тільки в довгостроковій перспективі і негативно впливають у короткостроковій перспективі. Заходи: зміни в структурній політиці і торговельні переговори.

5. Міжнародна фінансова структура: виявлення ризиків для фінансового і нефінансового секторів у разі міжнародних фінансових криз за допомогою торговельних і фінансових потоків; виявлення основних глобальних порушень зовнішнього балансу; визначення чинників, які викликають нестабільність у міжнародній грошово-кредитній системі, і розробку необхідних заходів.

Висновки. У політиці розробки методів оптимізації платіжного балансу спочатку потрібно визначити, чи є дефіцит тимчасовим або постійним. Це вимагає оцінювання причин дефіциту. Однак в умовах повільного економічного зростання не окремі методи, а комплекс методів дозволять покращити платіжний баланс, якщо країна визнає, що регулювання включає в себе реальні витрати з точки зору споживання та інвестицій. Основною проблемою є зведення до мінімуму витрат на регулювання і в той же час досягнення необхідності покращення платіжного балансу. Всі теорії платіжного балансу припускають, що занадто швидке розширення внутрішнього кредиту буде мати негативний

вплив на зовнішній баланс. Крім того, сумнівно, що кредитна політика буде сприяти покращенню платіжного балансу. Структурний підхід, однак, навряд чи допоможе покращити основну економічну ситуацію і може зменшити імпорт товарів і розширення експорту.

Структурний підхід стає несумісним з грошово-кредитним підходом, при якому структурні зміни вимагають додаткових державних витрат, більшого бюджетного дефіциту. Проблема полягає в тому, що структурна політика може зайняти більше часу. Як і в усіх формах управління попитом, негативний вплив на реальні змінні може бути зведений до мінімуму за допомогою заходів, спрямованих на підвищення сукупної пропозиції. В цьому сенсі управління попитом і пропозицією є взаємодоповнюючою, а не альтернативною політикою.

1. *Андрійчук В.* Шляхи оптимізації платіжного балансу України та зовнішньоторговельного балансу регіонів в умовах фінансової кризи // old.niss.gov.ua.

2. *Анісімова О.Ю.* Коригування зовнішніх дисбалансів платіжного балансу (на прикладі розвинутих країн): Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / КНУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 21 с.

3. *Береславська О.* Чинники курсової нестабільності в Україні // Вісник Національного банку України. – 2009. – №2. – С. 8–14.

4. *Боринець С.Я.* Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 2-ге вид., перероб. й доп. – К.: Знання, КОО, 1999. – 305 с.

5. *Дроб О.М.* Аналіз платіжного балансу країни на основі маржинального підходу // Держава та регіони. – 2009. – №4. – С. 59–67.

6. *Ніколайчук С., Каушан І.* Вплив глобальної фінансово-економічної кризи на платіжний баланс України та динаміку його основних показників // Вісник Національного банку України. – 2009. – №11. – С. 32–40.

7. *Пищик П.В.* Регулирование платежного баланса и проблема макроэкономического равновесия // Деньги и кредит. – 2002. – №8. – С. 38–44.

8. Платіжний баланс // Національний банк України // www.bank.gov.ua.

9. *Ставицький А.В.* Аналіз та прогноз платіжного балансу України // Проблеми трансформації економічних систем та становлення ринкового господарства в Україні. – К., 1996. – С. 100–104.

10. *Сунцова О.О.* Фінансові аспекти соціально-економічного розвитку держави та її регіонів: Монографія. – К.: Міністерство освіти і науки України, УкрІНТЕІ, 2009. – 300 с.

11. *Шкляр А.І.* Платіжний баланс України: чинники кризи і механізми відновлення рівноваги // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №6. – С. 266–272.

12. *Юрчишин В.* Макроэкономические риски платежного баланса // Финансовые риски. – 2008. – №2. – С. 30–35.

13. *Krueger, A.O.* (1978). Foreign Trade Regimes and Economic Development: Liberalization Attempts and Consequences. New York, Columbia OP.

14. *ur Rehman, H., Rashid, H.A.* The balance of payment problem in developing countries, especially in Pakistan // joc.hcc.edu.pk.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2012.